

II. ÜNİTE: KÜLTÜR VE MİRAS DERS NOTLARI

UYGARLIKLARI ÖĞRENİYORUM

Tarih: Geçmişte yaşanmış olayları neden-sonuç ilişkisi içinde yer ve zaman göstererek, belgelere dayanarak, objektif(tarafsız) bir biçimde inceleyen bilim dalıdır.

- Tarihçiler tarihi olayları daha kolay öğretebilmek için çeşitli bölümlere ayırmıştır(Çağ, asır vb.)
- Tarihi çağlar yazının icadıyla başlar. Yazının icadından önceki dönemler “tarih öncesi çağlar” yazının icadından sonraki döneme ise “tarih çağları” adı verilmiştir.

Milat: Hz. İsa’nın doğumu “milat” (başlangıç) olarak kabul edilmiş ve bu tarih 0 (sıfır) olarak alınmıştır. Hz İsa’nın doğumundan önceki yıllara milattan önce (MÖ), sonraki yıllara ise milattan sonra (MS) denilmiştir.

Yüzyıl (Asır): Yüz yıllık zaman dilimine denir. Asır olarak da adlandırılır.

Çağ: Önemli bir olayla başlayıp önemli bir olayla biten tarihteki en uzun zaman dilimine “çağ” adı verilir.

Tarih Öncesi Çağlar: Taş Çağı(Eski, Orta, Yeni), Maden Çağı (Bakır, Tunç, Demir) vardır.

Tarih Çağları: İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ ve Yakınçağ olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır.

İlkçağ: Yazının icadından (M. 3200) Kavimler Göçüne (MS 375) kadar olan dönemi kapsar.

Ortaçağ: Kavimler Göçünden (MS 375) İstanbul’un fethine (1453) kadar olan dönemi kapsar.

Yeniçağ: İstanbul’un fethinden (1453) Fransız İhtilaline(1789) kadar olan dönemi kapsar.

Yakınçağ: Fransız İhtilalinden (1789) günümüze kadar olan dönemi kapsar.

Uygarlık: Bir ülkenin veya bir toplumun maddi ve manevi varlıklarını; düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tümünü ifade eder.

Anadolu ve Mezopotamya’da birçok uygarlık kurulmuştur.

- Elverişli iklim koşullarına sahip olması
- Zengin su kaynaklarının bol olması
- Verimli toprakların olması
- Önemli ticaret yolları üzerinde bulunması

gibi nedenlerden dolayı birçok savaşa neden olmuş ve birçok devlet kurulmuştur.

Örnek: Konya yakınlarındaki Çatalhöyük dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biridir.

Şanlıurfa yakınlarındaki Göbeklitepe dünyanın bilinen en eski ibadet merkezlerinden biridir.

ANADOLU UYGARLIKLARI

Anadolu: Günümüzde Türkiye topraklarının büyük bir kısmının olduğu bölgedir.

FİLHU şeklinde kodlayabiliriz.

FRİGLER

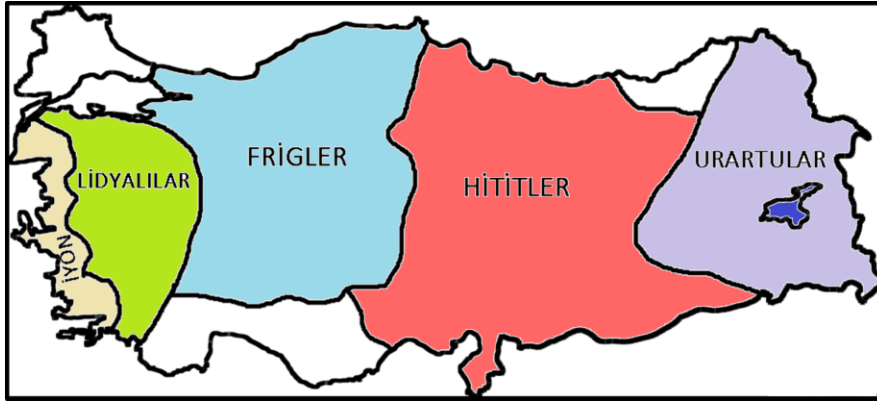
İYONLAR

LİDYALILAR

HİTİTLER

URARTULAR

HİTİTLER

- İç Anadolu’da Kızılırmak Nehri çevresinde kurulmuştur.
- Başkentleri **Çorum’un Boğazköy** ilçesinde bulunan Hattuşaş’tır.
- Devleti askeri ve dini yetkileri olan kral yönetirdi.
- **Tavananna** adlı kraliçe kralın en önemli yardımcısıydı.

Pankuş adı verilen soylulardan oluşan meclisleri vardı.

- Hititler Tanrıya hesap vermek amacıyla “**Anal**” adı verilen yıllıklar tutmuşlardır.(Objektif tarih yazıcılığının ilk örnekleridir.)
- Dinleri çok tanrılıdır. O nedenle Hitit ülkesi “**Bin Tanrı İli**” olarak adlandırılmıştır.
- Mısırlılarla imzaladıkları **Kadeş Antlaşması** tarihteki ilk yazılı antlaşmadır. (MÖ 1280)
- Hititler, Sümerlerden öğrendikleri **çivi yazısını** ve Mısırlılardan öğrendikleri **hiyeroglif yazısını** kullanmışlardır.
- Mimari ilanda ileri gitmişler barajlar yapmışlardır.
- **İvriz ve Yazılıkaya Kabartmaları** Hititlere aittir.
- Hititler altın, bakır, gümüş ve demir madenlerini işleyerek yaşamlarını kolaylaştıran araç gereçler yapmışlardır.

FRİGLER

- Sakarya Irmağı’nın çevresinde kurulmuştur.
- Başkentleri Ankara’nın Polatlı ilçesinde bulunan **Gordion’dur**.
- En önemli kralları kral **Midas**’tır.
- Temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Tarım ve hayvancılığı korumak için sert kanunlar yapmışlardır. Saban kıranı öküz öldüreni ölümle cezalandırmışlardır.
- Çok tanrılı bir inanca sahiptirler.
- En önemli Tanrıları toprak ve bereket tanrıçası **Kibele**’dir.
- **Tapates** adı verilen halı ve kilimler dokumuşlardır.
- **Fibula** denilen çengelli iğnenin ilk örneklerini yapmışlardır.
- Krallar ve soylular için tepe görünümlü **Tümülüs** adı verilen mezarlar yapmışlardır.
- Maden işçiliği, mobilyacılık ve dokumacılıkta ileri gitmişlerdir.

LİDYALILAR

- Gediz ve Menderes Vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır.
- Başkentleri **Sardes (Sart)**’tır. (Manisa’nın Salihli ilçesi yakınlarında)
- Çok Tanrılı bir din anlayışı benimsemişlerdir.
- **Parayı** icat eden uygarlıktır. Takas (değiş- tokuş) usulü sona ermiştir.
- Efes’ten Mezopotamya’ya kadar uzanan **Kral Yolu’na** hakim olmuşlardır. (Doğu ile Batı arasında ticaretin ve kültürel etkileşimin gelişmesine neden olmuştur.)
- Orduda paralı askerler kullanmışlar buda devletin kısa sürede yıkılmasında etkili olmuştur.

URARTULAR

- Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresinde kurulmuştur.
- Başkentleri **Tuşpa'dır**. (Van yakınları)
- Krallıkla yönetilmişlerdir.
- Tarım, hayvancılık ve madencilikle uğraşmışlardır.
- **Şamran** adı verilen su kanalları yapmışlardır.
- Taş işçiliğinde ilerlemişlerdir **Van Kalesi** Urartulardan günümüze kalmıştır.
- Ölümden sonraki yaşama inandıkları için mezarlarını oda şeklinde yapmışlar ve değerli eşyalarıyla gömülmüşlerdir.

İYONLAR

- Ege kıyılarında şehir devletleri halinde kurulmuştur.
- Efes, Milet, Foça ve İzmir'de kurulan bu şehir devletlerine "polis" adı verilmiştir.
- Denizcilikle uğraşmışlar ve deniz ticaretinde ilerlemişler, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında koloniler kurmuşlardır. Çok tanrılı bir inanca sahiptirler.
- Özgür düşünce ortamı İyonların bilim, astronomi, sanat, tıp ve felsefede alanında ilerlemelerine zemin hazırlamıştır.
- **Herodot** tarihte, **Pisagor** matematikte, **Tales** ve **Diyojen** felsefede, **Homeros** edebiyatta, **Hipokrat** tıpta, önemli çalışmalar yapmıştır.
- Artemis Tapınağı, Celsus (Selsus) Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir.
- İyonlar, **Fenike** alfabesini öğrenmişler ve bu alfabenin Batı'ya aktarılmasını sağlamışlardır.

MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

Mezopotamya: Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye Mezopotamya adı verilir. (iki nehir arası anlamına gelir)

BAS şeklinde kodlayabiliriz.

BABİLLER

ASURLAR

SÜMERLER

Araba sürerken
gereksiz yere
kornaya
BASmamalıyım

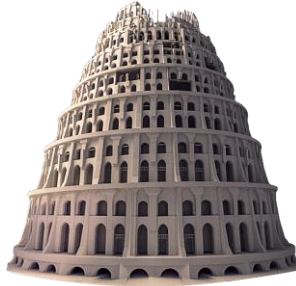
SÜMERLER

- Mezopotamya'da kurulan ilk uygarlıktır.
- **Site** adı verilen şehir devletleri halinde yaşadılar. (Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Eridu gibi)
- Ülkeyi **Patesi** ya da **Ensi** adı verilen rahip krallar yönetmiştir.
- **Yazıyı** (çivi yazısı) icat etmişlerdir.
- **Tekerleği** icat etmişlerdir.
- **Ay** yılı esaslı takvimi bulmuşlardır.
- Matematik, astronomi ve geometri alanında çalışmalar yapmışlardır.
- **Ziggurat** adı verilen çok katlı tapınaklar inşa etmişlerdir, bu tapınakları ibadet dışında; depo, okul ve rasathane olarak da kullanmışlardır. En üst katını rasathane olarak kullanmaları astronominin gelişmesini sağlamıştır.

ASURLULAR

- Başkentleri **Ninova**'dır.
- Krallıkla yönetilmişlerdir.
- En önemli kralları **Asurbanipal**'dir.
- Sümerlilerden öğrendikleri çivi yazısını ticaret sayesinde Anadolu'ya getirmişlerdir. Anadolu'nun yazıyla tanışmasını sağlamışlardır.
- **Karum** adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır.
- **Kayseri Kültepe**'de bulunan **Kaniş Karumu** Asurluların Anadolu'daki ticaret merkezidir.
- Haberleşmeyi sağlamak için **posta teşkilatı** oluşturmuşlardır.
- Mimari ve süsleme alanında gelişmişlerdir.
- **Dünya'nın ilk kütüphanesini** kurmuşlardır.

BABİLLER

- Başkentleri **Babil**'dir.
- Krallıkla yönetilmiştir.
- En önemli kralları **Hammurabi**'dir.
- Kral Hammurabi tarafından hazırlanan **Hammurabi Kanunları** tarihteki **ilk anayasa** olarak kabul edilir.
- Hammurabi Kanunları “**kısasa kisas**” esasına dayandığı için oldukça serttir.
- Temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır.
- Tıp ve astronomi alanında ileri girmişlerdir.
- **Babil'in Asma Bahçeleri** ve **Babil Kulesi** en önemli eserleridir. Bu eserlerin ancak günümüzde kalıntı vardır.

ÜLKEMİZİN GÜZELLİKLERİ

Doğada insan etkisi olmadan oluşan vadi, göl, deniz, plato gibi gezip görülebilecek unsurların tümüne “**doğal varlık**” adı verilir.

Ülkemiz doğal varlıklar bakımından son derece zengindir. Bu doğal varlıklar her yıl binlerce **turist** tarafından ziyaret edilir.

- Dağ • Orman • Mağara • Deniz • Akarsu • Plato • Ova
- Şelale ve Kanyonlar doğal varlık çeşitleridir

Ülkemizdeki Doğal Varlıklardan Bazıları

Peri Bacaları
(Nevşehir)

Pamukkale
(Denizli)

Uzungöl
(Trabzon)

Van Gölü
(Van)

Ihlara Vadisi
(Aksaray)

Manyas Kuş Cenneti
(Balıkesir)

Geçmişte yaşamış insan topluluklarına ait kalıntıların bulunduğu yapı ve alanlara “**tarihî mekân**” adı verilir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapan ülkemiz, tarihî mekânlar bakımından da oldukça zengindir.

Geçmişte yaşamış insanların farklı alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları ve günümüze kadar ulaşan han, köprü, cami, kilise gibi yapıların tamamına “**tarihî eser**” adı verilir.

Geçmişte yaşamış uygarlıklardan kalan alet ve araçlara “**tarihî nesne**” adı verilir. Arkeolojik kazılar sonucunda ulaşılan kap, kacak, vazo, takı, kılıç ve tarım aleti gibi araçlar tarihî nesnelere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî nesneler müzelerde sergilenir.

Not: Sorularda genelde tarihi nesne, tarihi mekan ve tarihi eser ayrımına gitmez tarihi eser başlığı altında genel olarak sorulur.

Ülkemizdeki Tarihî Eserlerden Bazıları

Topkapı Sarayı
(İstanbul)

Efes Antik Kenti
(İzmir)

Sümela Manastırı
(Trabzon)

Van Kalesi
(Van)

Selimiye Cami
(Edirne)

Safranbolu Evleri
(Kastamonu)

ZENGİN KÜLTÜRÜMÜZ

Kültür: Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği, kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi özelliklerin tümüne kültür denir.

• Dil, din, tarih, mimari, yemekler, halk oyunları, el sanatları, oyunlar, türküler, kıyafetler, müzik aletleri, gelenek ve görenekler vb. kültürü oluşturan unsurlardır.

• Kültür süreklidir kuşaktan kuşağa aktarılır.

• Kültür zaman içerisinde değişikliğe uğrayabilir.

• Kültürler birbirini etkiler.

• Kültür ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilir.

• Her toplumun kültürü kendine özgüdür, yani her toplumun kültürü birbirinden farklıdır.

YEMEKLERİMİZ

• İklim ve coğrafi özellikler geleneksel yemeklerin ülkemiz genelinde farklılık göstermesine neden olmuştur.

Yemek İsmi	Şehir
Kebap	Adana
Cağ Kebabı	Erzurum
Otlu Peynir	Van
Baklava	Gaziantep
Tantuni	Mersin
Künefe	Hatay
Mantı	Kayseri
İskender Kebap	Bursa

HALK OYUNLARI

- Halk oyunları kültürel değerlerimizden biridir.
- Oyunlar konularını **doğadan, toplumsal olaylardan ve günlük yaşamdan** alır.
- Birlikte oynanan halk oyunları kişiye kaynaşmayı, beraber hareket etmeyi, paylaşmayı öğretir.
- Düğün, nişan, asker uğurlama, sünnet ve millî bayram gibi merasimler halk oyunlarımızın sergilendiği başlıca yerlerdir
- Zengin bir kültüre sahip ülkemizin hemen her yöresinde **farklı halk oyunları** oynanır.

Halk Oyunu	Bölge/Şehir
Horon	Karadeniz
Zeybek	Ege
Halay	Güneydoğu
Bar	Erzurum
Hora	Trakya
Karşılama	Edirne
Misket	Ankara
Teke	Akdeniz

EL SANATLARIMIZ

Geleneksel el sanatlarımız da kültürel bir zenginliğimiz olup bölgeler arasında farklılık gösterir. Bu farklılığın oluşmasında hem doğal kaynaklar hem de ihtiyaçlar etkili olmuştur.

- Çinicilik- İznik
- Halıcılık- Kocaeli (Hereke), Muğla (Milas), Isparta, Kayseri
- Mermercilik- Afyon
- Porselen, Çinicilik- Kütahya
- Çömlekçilik- Nevşehir
- Bakırcılık- Gaziantep
- Telkârî- Mardin (Gümüşün ince şekilde işlenmesi)
- **Ebru Sanatı:** Suyun üzerinde boya ve fırça ile şekiller yapıp kağıdın üzerine aktarılması.
- Hat, Minyatür, Dantel ve İğne oyası, Kilimcilik vb. el sanatlarımızda bulunmaktadır.

BAYRAMLARIMIZ

- Milletçe kutladığımız bayramlarımız; milli, dini ve kültürel öğelerimizden doğmuş ortak kültür öğelerimizdir.
- Bayramlarımız toplumsal birlikteliği, dayanışmayı güçlendirip ortak değerleri ortak değerleri pekiştirir.
- Bayramlarımızı dini, milli ve mevsimlik olarak üç gruba ayırırız.

Dini Bayramlarımız

- Ramazan Bayramı
- Kurban Bayramı

Milli Bayramlarımız

- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik Spor Bayramı
- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 30 Ağustos Zafer Bayramı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı
- 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü

Mevsimlik Bayramlarımız

- Nevruz Bayramı 21 Mart
- Hıdırellez Bayramı 6 Mayıs

TÜRKÜLERİMİZ

Türklere ait anlamına gelen türkü; milletimizin acılarını, mutluluklarını, sevinçlerini, hüznlerini ve yaşamışlıklarını yansıtır. **Neşet Ertaş** önemli türkücülerimizden biridir.

- Düşünlerimiz, nişanlarımız, kız isteme törenleri, kına gecelerimiz, asker uğurlamalarımız. **Geleneksel evlerimiz** (Amasya Evleri, Safranbolu Evleri, Odunpazarı Evleri, Beypazarı Evleri) diğer kültürel unsurlarımızdır.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ

- Kültürel öğeler zaman içinde değişebileceği gibi değişmeden de devam edebilir.

Örneğin yoğurt ve ayran günümüze değişmeden gelmiş.

- İnsan yaşamında meydana gelen değişim ve teknolojiye gelişmeler, kültürel unsurların da değişmesine yol açar.
- Eskiden, **Gölge Oyunu**, orta oyunu, **Karagöz ve Hacivat** gibi geleneksel seyirlik oyunları izlenirken günümüzde televizyon, sinema ve tiyatro izlenmektedir.
- Önceden mutfaklarda bakırdan yapılmış tencere ve tabaklar kullanılırken günümüzde çelik ya da teflon tencereler ve porselen tabaklar kullanılmaktadır.
- Eskiden konuklara geleneksel tatlımız olan lokum ve **Türk kahvesi** ikram edilirken günümüzde daha çok şeker ve çikolata ikram edilmektedir.
- **Kolonyadan** önce ülkemizde misafirlere gül suyu sunulurdu. Günümüzde **gül suyu** kullanılsa da daha çok kolonya kullanılmaktadır.
- Eskiden kumaş mendiller kullanılırken günümüzde daha çok kağıt mendiller kullanılmaktadır.
- Geçmişte kültürümüzde olmayan daha sonra kültürümüze giren çay zaman içerisinde benimsenmiş ve dünyada en fazla **çay** tüketen toplum olmuşuz.